

Voorlopig verslag de Fonteintjes tijdens Slak-In-Du excursie van 09 september 2015 te Zeebrugge

Franky BAUWENS

Deelnemers: Ward Langeroot, Manu Dumoulin, Alfred Anthierens, Jelle & Kirsten Ronsmans, Nathal Severijns (VM), Hans De Blauwe (NM), Tom Van den Neucker, Sam Provoost, Ward Vercruyse, Wouter Van Gompel, Dominique Verbeke & Franky Bauwens = 13.

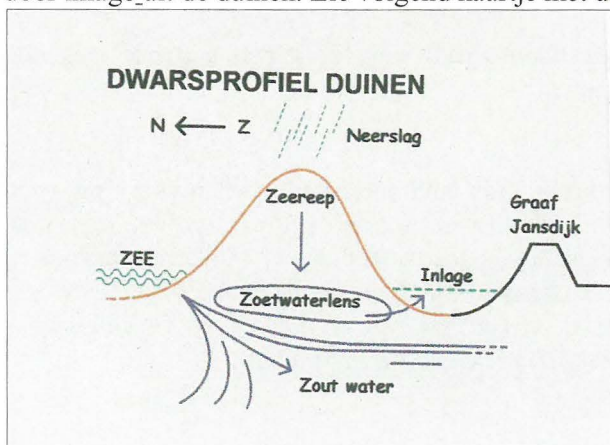
Weersomstandigheden: Zon, 20 °, NO wind, 2-3 Beaufort.

Start: Deze excursie is tot stand gekomen dankzij het INBO (Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek). Spijtig genoeg valt deze inventarisatie tijdens de week waardoor een aantal vaste leden niet aanwezig kunnen zijn.

Het natuurreserveat de Fonteintjes: Dit unieke natuurgebied, tussen Blankenberge en Zeebrugge, bestaat uit een zestal duinplassen. Het ligt geprangd tussen de Zeereepduinen en de Kustbaan. Deze plassen of zoals in de volksmond genoemd Fonteintjes zijn van elkaar gescheiden door smalle dijkjes. Het gebied is deels kunstmatig, deels natuurlijk.

Tijdens de Middeleeuwen (13e eeuw) zijn hier al dijken aangelegd. De bekendste dijk is de Graaf Jansdijk. Deze is aangelegd in de 15e eeuw tijdens het bewind van Graaf Jan zonder Vrees (1404-1419). Eigenlijk is de Graaf Jansdijk een aaneenschakeling van alle dijken aan de kust.

Om deze dijken op te werpen is de grond ernaast, nu de plassen, uitgegraven. De plassen worden vooral gevoed door inlage uit de duinen. Zie volgend kaartje met uitleg.

Dit zorgt voor een zeldzaam milieu met een uitzonderlijke plantengroei. In de 19e eeuw noemt een vooraanstaand plantkundige het gebied: “*het interessantste gebied van de hele kust*”. Vooral de vele soorten orchideeën, meer dan duizenden exemplaren in een goed seizoen, spreken tot de verbeelding. Een van de topplanten in dit gebied is het Weegbreefonteinkruid *Potamogeton coloratus*. Het is ook de favoriete broedplaats van liefst 120 vogelsoorten.

De twee uiterste van de zes vijvers dateren uit 1860. Ze zijn het resultaat van gronduitgravingen voor de versterking van de spoorwegdijk naar Knokke. De vijver het dichtst bij Blankenberge dienst als visvijver. Alle andere fonteintjes zijn beheerd door Natuurpunt en niet toegankelijk. Ze zijn enkel te bezoeken onder begeleiding van een gids.

Onze inventarisatie spits zich toe op het Orchisfonteintje, het Bosfonteintje. Het tweede en derde fonteintje vanuit Zeebrugge.

Plaats van afspraak: Tijdens het wachten tot iedereen aankomt, zijn enkele leden al aan het snuffelen in de duinen dicht bij het laatste huis van Zeebrugge en direct naast de kustbaan. Hier herhaalt zich echter wat in D’Heye Bredene ook al opgemerkt is: de bolle duinlakken *Cernuella virgata* bezitten een echt grote navel en zijn dan weer te hoog om een Franse duinlak *Cernuella aginnica* te zijn. Ook hier stelt zich de vraag: “Hebben we niet te maken met een hybride soort?” De Slanke duinhoren *Cochlicella acuta* is er alom in grote aantallen levend te vinden.

Het Orchisfonteintje (Oost): Voor de niet-kenners van dit reserveat is het gebied een openbaring. Zoveel natuur en zo dicht bij de zee hebben ze niet verwacht. De Lidsteng *Hippuris vulgaris* laat zich meteen in volle pracht bewonderen. Mja, tussen het lezen van een folder of het aanschouwen met eigen ogen is er nog altijd een enorm verschil.

De groep splitst zich deels op in water- en landonderzoekers. Manu en Nathal wagen zich, gewapend met zeef, in het water en melden: Geronde schijfhorenslak *Anisus leucostomus*, Tractorwielletje *Gyraulus*

crista, Vlakke schijfhorenslak *Hippeutis complanatus* en Gewone hoornschaal *Sphaerium corneum*.

Niettegenstaande de vegetatie tot kniehoogte reikt, wordt de Plompe dwergslak *Carychium minimum*, verschillende Geribde jachthorenslakken *Vallonia costata*, Gladde tolslak *Euconulus fulvus* en de Dikke korfslak *Vertigo antivertigo* (1 ste *Vertigo* van de dag) heel snel gevonden door de jeugdige ogen (Ward, Jelle, Kirsten) onder ons. Het Ammonshorentje *Nesovitrea hammonis* en het Mostonnetje *Pupilla muscorum* ontsnappen dan weer niet aan de ogen van Dominique. Van de grotere soorten worden volgende gerapporteerd: Grote karthuizerslak *Monacha cantiana*, Zandslak *Theba pisana*, Bolle duinslak, Grote glanslak *Oxychilus draparnaudi*. Tevens worden de mensenslakken (wat we meestal vinden dicht bij bewoning) Gewone tuinslak *Cepaea nemoralis* en Segrijnslak *Cornu aspersum* genoteerd.

Uit een van de staalnames, van Sam, komt er later nog de Slaapslak *Aplexa hypnorum* bij. Een toch niet alledaagse soort. Dezelfde vinder meldt ook een onverwachte soort, namelijk 2 juveniele levende exemplaren van een habitatslak: de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (2de *Vertigo*).

Een andere deelnemer vindt in zijn bodemstaal uit deze hoek nog de Dwergkorfslak *Vertigo pygmaea* (3de *Vertigo*). Dit is de derde soort korfslak op een heel kleine afstand van elkaar.

De staalname uit het water levert nog de Platte pluimdrager *Valvata cristata* en de Kapslak *Acroloxus lacustris* op.

In dezelfde hoek van het gebied worden twee types naaktslakken ontdekt, namelijk de Egelwegslak *Arion intermedius* en de Zuidelijk akkerslak *Deroceras invadens*. Immers met onze naaktslakken-specialist, Tom, kunnen we alle naaktslakken direct op naam brengen.

Het Orchisfonteintje (midden): De groep verplaatst zich meer westwaarts in de richting van de Oeverzegge *Carex riparia*. Uit deze omgeving wordt de Langwerpige barnsteenslak *Succinella oblonga*, Doorschijnende glanslak *Vitrina pellucida* en de vierde soort korfslak van de dag, de Kleine korfslak *Vertigo pusilla*, gemeld (4de *Vertigo* van de dag). Tussen de getoonde Grote glanslakken zitten enkele exemplaren van de Kelderglanslak *Oxychilus cellarius*.

Aan naaktslakken wordt Kleine akkerslak *Deroceras laeve* en Boswegslak *Arion silvaticus / circumscriptus* opgeschreven.

In dit gedeelte van het Orchisfontein zit de groep zoals gewoonlijk een beetje verspreid. Terwijl enkelen nog

volop bodemstalen verzamelen tussen de Oeverzegge, onderzoeken anderen de oplopende duin tussen het dichte struikgewas. Uit het natte gedeelte van deze fontein komt ook de foto van het Weegbreefonteinkruid onderaan het verslag.

Bij onderzoek van het verzamelde bodemmateriaal van deze plaats zitten in het staal verschillende Pseudoscorpionen *Neobisium* sp. Opvallend in dit genomen staal zijn de grote hoeveelheden van de Kleine korfslak en de talrijke levende Ammonshorentjes.

Mosduin: Intussen is het al ruim over de middag als de groep beslist het lunchpakket te nuttigen op een door de gids uitgezochte plaats. Blijkbaar wist de gids wat er leeft of minstens vermoedt want op een heel korte tijd vindt Ward een vers en Jelle twee oude exemplaren van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior*. Dit betekent dat in het gebied “de Fonteintjes” 5 soorten *Vertigo* voorkomen. Hiermee is nog eens bewezen dat de Nauwe korfslak niet enkel voorkomt aan de Westkust, zoals in de literatuur wordt vermeld, maar zowat overal aan de kust te vinden is.

In volgende gebieden is de Nauwe Korfslak tijdens 2012-2015, gedurende het Slak-in-Du project, al gevonden: van Knokke tot Westende, het Zwin, Park 58, Fonteintjes, Zandpanne, Staatsbossen De Haan, Raversijde (?), Warandeduinen, Sint Laureinsduinen. Er zijn nog enkele missing links zoals de Paelsteenpanne waar de Nauwe Korfslak niet werd gevonden, maar in de Spanjaardduinen te Bredene wel. De Oosteroever Oostende is dan weer niet opgenomen in de planning. Waar tot nu het Mostonnetje in kleine hoeveelheden is gemeld, leeft het torenslakje hier in ruime hoeveelheden tussen het mos.

Later, bij het sorteren van de bodemstalen, komt er nog een locatie van de Nauwe Korfslak bij. Uit de Orchisfontein midden verschijnen nog 2 oude exemplaren uit een staal.

Jelle meldt uit zijn staalonderzoek van het Mosduin nog de Cilindrische korfslak *Truncatellina cylindrica*.

Na het middagmaal start de groep aan het volgende Fonteintje.

Bosfontein: Aan landmollusken worden voorlopig geen nieuwe soorten meer toegevoegd aan de lijst, maar wel enkele naakt- en zoetwaterslakken. 2 bijkomende soorten naaktslakken vervolledigen de lijst, namelijk de Gevlekte akkerslak *Deroceras reticulatum* en de Grote/Spaanse wegslak *Arion rufus / vulgaris* adult.

Bij de zoetwatersoorten worden de Witte schijfhorenslak *Gyraulus albus*, Bronblaashoren *Physa fontinalis*, Kleine diepslak *Bithynia leachi*, Draaikolk-schijfhorenslak *Anisus vortex* (beide laatste in grote hoeveelheden) en het Riempje *Bathyomphalus contortus* toegevoegd aan de lijst.

Leuk om te weten dat de drie ondersoorten van het Traktorwieltje *Gyraulus crista: nautilus, cristata en spinulosa* hier gezellig samen voorkomen. Zie foto onderaan het verslag. Wat net zoals in het Orchis-fonteintje opvalt, zijn de ruime aantallen van de Vlakke schijfhorenslak. In het Bosfonteintje worden dan weer veel meer Kapslakken gemeld dat in de voormiddag.

Onze tijd zit er bijna op en als afsluiter beslissen we ons te verplaatsen richting haven van Zeebrugge

Haven Zeebrugge: Vorig jaar in september heeft Jelle in een ruderaal verwaarloosde omgeving tussen een spoorweg en een halve autosnelweg een nieuwe exoot gevonden voor ons land. Zou de Mediterrane soort er nog te vinden zijn? Heeft deze niet-inheemse slak de winter overleefd? De nieuwe exoot, momenteel nog zonder Nederlandse naam, *Eobania vermiculata* wordt er massaal gevonden. Hij/zij slaagt er blijkbaar goed in om de winter te overleven.

Naaktslakken: 6 soorten naaktslakken worden opgemerkt. Dat is niet slecht gezien het droge en warme weer.

Vondsten: In totaal, voorlopig, 53 soorten. Het getal kan nog naar beneden wijzigen, zie bijvoorbeeld de hybride aan de container, of naar boven bijgesteld worden daar er nog steeds vondsten kunnen gemeld worden. 50 soorten en/of meer zijn in elk geval een uitzonderlijk goed resultaat. Chapeau voor de deelnemers.

Dit jaar zijn door de Slak-in-Du-leden al drie gebieden geïnventariseerd met 50 soorten of meer, namelijk de Schapenweide met het Provinciaal park, Sint Margriete (in het kader van molluskenonderzoek in de polders) en nu de Fonteintjes.

De kritische hersenkant van de auteur kan het niet laten om te melden dat we zeker niet alles gevonden hebben in de Fonteintjes. Waarop de positieve hersenkant antwoordt dat elke inventarisatie een momentopname is en wij zeer blij mogen zijn met het resultaat.

Bodemstaal: De bodemstalen zijn vermoedelijk alle onderzocht.

Dank: Dank vooral aan de mensen van het INBO, Sam en Wouter, die het mogelijk gemaakt hebben dat een groep gedreven onderzoekers het gebied hebben mogen inventariseren. Als coördinator denk ik dat elk van ons een prachtige, toffe, leerrijke interessante dag heeft beleefd. Aan alle deelnemers bedankt voor de aangeleverde vondsten, de inzet, de motivatie en de lach.

Gyraulus crista - 3 vormen – Bosfontein

Boven: *Gyraulus crista nautilus* (gladde vorm)

Onder links: *Gyraulus crista cristata* (geribde vorm)

Onder rechts: *Gyraulus crista spinulosa* (gekartelde/getande vorm)

Zeggekorfslak - *Vertigo moulinsiana* Orchisfontein

Dikke korfslak - *Vertigo antivertigo* Orchisfontein

Weegbree-fonteinkruid - (*Potamogeton coloratus*)

